

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΜΙΧΑΗΛΣ ΜΟΥΣΙΟΣ

«Δεν θεωρούσε τον εαυτό του τουρίστα. Ήταν ταξιδιώτης. Η διαφορά έχει να κάνει με τον χρόνο, εξηγούσε. Ενώ ο τουρίστας λαχταρά να γυρίσει σπίτι του έπειτα από μερικές εβδομάδες ή μήνες, ο ταξιδιώτης, καθώς δεν ανήκει σε ένα μέρος περισσότερο από ό,τι σε κάποιο άλλο, κινείται αργά, για χρόνια, από το ένα σημείο της γης στο άλλο». Με αυτή την διακήρυξη αρχίζει ο Πολ Μπούουλς

Ο ίδιος ο Πολ Μπούουλς επέλεξε τον εκπατρισμό διά βίου και παρέμεινε στην Ταγγέρη ως τον θάνατό του

οριοθετεί στις πρώτες ήδη σελίδες του βιβλίου τις πεποιθήσεις του για μια ζωή μακριά από την εστία του, τη Νέα Υόρκη, και γενικά τις ΗΠΑ, κι ακόμη γενικότερα τη Δύση. Σνομπάρε, εννοείται, τους τουρίστες, αν και στα 1947 που γράφεται το βιβλίο στην Ταγγέρη και τη Φεζ του Μαρόκου, δύσκολα θα μπορούσε να μιλήσει κανείς για μαζικό τουρισμό. Οι σκιές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι ακόμα υπαρκτές, αν και σε δεύτερο πλάνο. Ο ήρωας του βιβλίου, ο Πορτ Μόρεσμπι (γλωσσικό γεωγραφικό παιχνίδι με την ομώνυμη πρωτεύουσα της μακρινής Νέας Γουινέας Παπούα, κάτι που έχει διαφύγει από τους κριτικούς) είναι ο ίδιος ο συγγραφέας. Περί αυτού δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ακόμη και αν στα μισά του βιβλίου ο Πορτ πλήττεται μυθολογικά από επιδημικό τυφοειδί πυρετό κάπου στα ενδότερα της αλγερινής Σαχάρας και μερικές δεκάδες σελίδες παρακάτω εγκαταλείπει τον κόσμο τούτο στο ιατρείο ενός γαλλικού στρατοπέδου.

Υπαρξιακή υφή
Η αναζήτηση του εαυτού στις άγνωστες (σ' εμάς) εσαχτές του κόσμου το κεντρικό θέμα του βιβλίου, κάτι που το καθιστά υπαρξιακής υφής έργο. Πρόκειται φυσικά και για ακραίες ταξιδιωτικό μυθιστόρημα μιας και ο

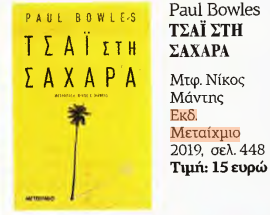
Πολ Μπούουλς Η έρημος και τα άδυτα της ύπαρξης

Το σημαδιακό «Τσάι στη Σαχάρα» του απάτριδος Αμερικανού, όπου η διείσδυση στην έρημο λειτουργεί σαν αλληγορία των αντοχών της ύπαρξης μακριά από τον πολιτισμό

Μπούουλς έχει εντυφώσει στα σοβαρά στην κουλτούρα του Μάργρεπ (της τότε Γαλλικής Βορειοδυτικής Αφρικής), ταξιδεύοντας εκτεταμένα ήδη πριν από τον Πόλεμο. Ξέρει αρκετά αραβικά και καλά γαλλικά που παρεισφύρουσιν ανεπιμόδια στο

κείμενο (αν και συχνά αμετάφραστα), ενώ σκάβει με εμμονή τα ήδη τον τοπικών βερβερικών κοινωνιών. Στο ταξίδι αυτό που ξεκινά από το λιμάνι του Οράν συμμετέχουν εκτός από τον Πορτ η γυναίκα του, η Κιτ, και ο κοινός τους φίλος, ο Τάνερ. Το

ζεύγος βρίσκεται σε εμφανή κρίση: κοιμούνται σε χωριστά δωμάτια, έχουν αντίρροπες επιλογές πορείας και αν κάτι τους κρατά κοντά είναι η ελπίδα να τα ξαναβρούν και η βαθιά προσωπική τους κρίση, στα όρια της απελπισίας. Εύχονται, κυρίως ο

Paul Bowles
ΤΣΑΪ ΣΤΗ ΣΑΧΑΡΑ
Μτφ. Νίκος Μάντις
Εκδ. Μεταίχμιο
2019, σελ. 448
Τιμή: 15 ευρώ

Σκηνή από την ταινία του Μπερνάρντο Μπερτολούτσι «Τσάι στη Σαχάρα» (1990), βασισμένη στο βιβλίο του Μπούουλς. Ο Τζον Μάλκοβιτς και η Ντέμπρα Γουίνγκερ ως το ζευγάρι αμερικανών καλλιτεχνών που το 1947 πηγαίνει στην Ταγγέρη, με σκοπό να περιπλανηθεί στα βόθρα της Σαχάρας

«καθοδηγητής» Πορτ, να λειτουργήσει η Σαχάρα ως καταλύτης για την προσωπική τους σωτηρία. Οι ατελείωτοι ορίζοντες, η αντιοπτική καθαρότητα του τοπίου (μεταφορικά και πραγματικά), η απορία για τα ετερόχθονα ήδη και έθιμα αλλά και ένας υπόσκαφος ερωτισμός τους καθοδηγούν. Το Καθατήριο βρίσκει μπροστά τους, αν και όχι με την έννοια που προδοκούν.

Συγκρουσιακά επεισόδια
Στην αρχή ήδη του ταξιδιού η μάλλον δοκιμή στο σεξ Κιτ θα απατήσει τον Πορτ με τον γοητευτικό Τάνερ και οι εννοχές θα την παρακολουθήσουν σε όλη την πορεία τους προς τα ενδότερα. Υπάρχουν και άλλα προβλήματα. Βρώμα και σκουπίδια στους γραφικούς κατά τα άλλα οικισμούς, ανοιχτοί βόθροι, άθλια μέσα μεταφοράς, ανεμοθύελλες, περιέργα ξενοδοχεία, κακομαγειρεμένο φαγητό, άπειρες επιθετικές μύγες. Θα τα αντιμετώπιζαν όλα με αποστροφή αλλά μάλλον αγόγγυστα σαν να τιμωρούν εαυτούς για την υλική τους ευμάρεια και για τον πολιτισμό από τον οποίο προέρχονται.

Συναντούν καθ' οδόν ένα παράξενο ζευγάρι τυχοδιωκτών - μια αυταρχική μπτέρα και τον άβουλο γιο της - που ταξιδεύουν διαρκώς ανά τις πείρους. Ποικίλα συγκρουσιακά επεισόδια θα διανθίσουν την πορεία τους μέχρι τον θάνατο του Πορτ. Από εκεί και πέρα η Κιτ, βυθισμένη στις εννοχές της που παραμέλησε τον άντρα της, θα δραπετεύσει και θα βυθιστεί ολοσχερώς στην έρημο ακολουθώντας ένα καραβάνι Τουαρέγκ. Τα αφεντικά θα την θεωρήσουν εναλλάξ και ταυτοχρόνως ερωτικό τρόπαιό τους, κάτι που η Κιτ μάλλον απολαμβάνει, μέχρις ότου ο νεότερος εξ αυτών την εγκλείσει μαζί με τις άλλες συζύγους του βαθιά στο Μάλι και τη Μαύρη Αφρική. Οι αναζητήσεις των γαλλικών και αμερικανικών Αρχών δεν θα αποδώσουν και πολλά μέχρι η ίδια η Κιτ να δραπετεύσει και μετά από άλλη σειρά επεισοδίων να οδηγήσει ημιπαράφρων πίσω στο Οράν. Όπως υποδηλώνεται ωστόσο από το αμφισημίο τέλος, η επανένταξη στον πολιτισμό δεν θα αποδειχθεί εφικτή.

Ο πολιτισμός

Οι ήρωες δεν δραπετεύουν για να αγιοποιηθούν

Το βιβλίο κυκλοφόρησε με τον τίτλο *The Sheltering Sky* (Ο Προστάτης Ουρανόσ ή κάπως έτσι) και ο τρέχων εμπορικός τίτλος είναι αν δεν κάνω λάθος αποτέλεσμα της ανεπιτυχούς κατά τη γνώμη μου, κινηματογραφικής μεταφοράς του βιβλίου το 1990 από τον Μπερτολούτσι, που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην τουριστική υφή εικονοποιία. Ο Μπούουλς, ωστόσο, αν και ολιγογράφος, είναι καλός **συγγραφέας** και ξέρει να σπράχνει την ιστορία του βαθύτερα από τα επιφανιόμμενα. Η δυσφορία με τον πολιτισμό είναι έτσι κι αλλιώς ένα πανάρχαιο θέμα, το ίδιο και η φηγιή στις εσαχτές, η αυτομωρία, ο εξαγνισμός στην υποτιθέμενη βουκολική καθαρότητα άλλων τόπων. Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια όλα τούτα διανθίζονταν με την πρόσθετη απογοήτευση νεαρών

διανοουμένων για την αυτοκαταστροφή που είχε επιφέρει στον εαυτό της η Ευρώπη, εμπλέκοντας και τον υπόλοιπο πλανήτη, συχνά βέβαια με τη θέλησή του. Ωστόσο εδώ οι ήρωες δεν αποδρούν για να αγιοποιηθούν, μάλλον το αντίθετο. Η εμβύθιση στην έρημο τονίζει περαιτέρω τη μικρότητα και τις κακίες τους αντί να τους εξαγνίζει. Παρά δε το άθρονο εθνογραφικό υλικό και τις συναρπαστικές όψεις της φύσης που τους προσφέρονται αφειδώς, κανείς δεν τη βγάζει καθαρή από αυτή την ιστορία. Το ταξίδι έχει κόστος αν είναι να εμπλακείς με τις πραγματικότητες του Άλλου, αυτό μπορεί να το βεβαιώσω εξ ίδια πείρας. Ο ίδιος ο Πολ Μπούουλς, ωστόσο, επέλεξε τον εκπατρισμό διά βίου και παρέμεινε στην Ταγγέρη ως τον θάνατό του. Απαρ-

νήθηκε τις συμβατικότητες της τάξης του για να αποδυθεί σε εξερεύνηση του κόσμου και, μεταφορικά, των «αδύτων της ανθρώπινης ύπαρξης». Να σημειωθεί ότι στην Ταγγέρη, την «Πύλη της Αφρικής», συγκεντρώνονταν τον καιρό εκείνο ποικίλοι συγγραφείς που τους ελκυσσε η διεπιφάνεια Ανατολής και Δύσης (Γκορ Βιντάλ, Τρούμαν Καπότ, Τένεσι Ουίλιαμς, Ουίλιαμ Μπάροουζ και άλλοι πολλοί). Για τον 37χρονο Μπούουλς ήταν ο παράδεισος που προσέφερε στα πρώτα χρόνια τουλάχιστον ένα κλίμα δημιουργικής ευφορίας εν μέσω φτηνής ντρογκας και φτηνού, εύκολου σεξ όλων των τύπων. Ίσως μετά την εμβάπτιση στους απέραντους ουρανοίς της Σαχάρας, η επιστροφή στον πολιτισμό να ήταν απόλύτως ανέφικτη.